

DANIEL TARSCHYS:

Moderaterna och liberalismen

Moderaterna gör anspråk på att företräda en renare och mer principfast liberalism än folkpartiet, men de förefaller inte alldeles renhjärtade i sin nya övertygelse, skriver riksdagsman Daniel Tarschys. Enligt hans åsikt har den mörkblå riktningen inom partiet stärkt sin ställning under 70-talet och partiet alltmer färgats av "handelshögskolehögern". Det är den mera mörkblå grupperingen kring Gösta Bohman som ivrigast förfäktar de liberala idéerna. De har dock endast upptäckt en del av den liberala idétraditionen. Många centrala målkonflikter har fallit ur blickfältet.

Ord har också sina öden. När "liberal" för första gången användes i det engelska parlamentet i början av 1800-talet var det som konservativt skällsord mot de medlemmar som hade uttalat sitt stöd för frihetssträvandena i Spanien. Halvtannat sekel senare har konservativa moderata politiker i Sverige upptäckt att de vid närmare eftertanke också är liberaler. Det har rentav utbrutit en ädel tävlan i liberalism, och enligt de skälvande segerbulletinerna på Svenska Dagbladets ledarsida tycks den ena pokalen efter den andra i dessa mästerskap hembäras av företrädare för moderata samlingspartiet.

För tio-femton år sedan handlade den politiska debatten i Sverige i stor utsträckning om socialismens sanna mening och innebörd. Nu är det i stället liberalismen man rycker och drar i. Det är självfallet ett framsteg. Det nyväckta intresset för liberalt tänkande bör kunna bidra till att allt fler stiftar bekantskap med källflödena till de etiska föreställningar och värderingar som i stor utsträckning präglar det svenska samhället. Ty så är det ju: även om de medvetna och engagerade liberalerna alltid har varit i minoritet finns det i vår andliga atmosfär och i våra umgängesvanor ändå stora doser av liberal civilisation. Liberalismen är, skulle man kanske våga säga, en förtätad, normativ form av det svenska samhällsklimatet.

Hur har då detta samhällsklimat uppstått? Det går inte att se det enbart som resultatet av liberal politisk opinionsbildning, även om den har spelat en viktig roll. Processen är avsevärt mer sammansatt.

Många sidor av kulturlivet och många vetenskapliga utvecklingslinjer har samverkat till att forma liberala ideal och liberala ryggmärgsreaktioner hos stora delar av det svenska folket. Religiösa tankar har bidragit men också högst profana moraluppfattningar. Ta tex respekten för den enskilde, som är en hjärtpunkt i liberalismen. Vi kritiserar ofta socialdemokraterna för att de i vissa avseenden brister i den respekten, men det finns goda skäl att peka på vad arbetarrörelsen har gjort för att befästa den känslan i samtidsmedvetandet. Många av sekelskiftets patroner och husbönder utmärkte sig tex inte för någon överdriven respekt för de enskilda individer som utgjorde deras tjänstefolk. Här är ett område där det snarast är den fackliga rörelsen som har gått i bräschen för ett mer liberalt synsätt.

Skiftande innebörd i ordet liberal

Med detta är det också antytt att frågan om "äganderätten" till den liberala etiketten är svårhanterlig. Liberala värderingar är så vitt spridda att ingen åsiktstriktning med monopolanspråk kan säga sig företräda den enda, den sanna eller den oförfalskade liberalismen. Den liberala ideologin är också så rik på inbördes svårförenliga mål att det i många sammanhang blir en ren chimär att försöka pricka in *den* liberala ståndpunkten. Det är därför som Svenska Dagbladets komparationsövningar — liberal, liberalare, liberalast — ofta blir så fåfänga. Om man inte föreställer sig att liberalismen hyllar endast *ett* värde som det

gäller att maximera, tex den enskildes frihet från kontakter med myndigheter, då går det heller inte att fastställa vad som är den "liberalaste" uppfattningen om sommarstugebyggande i ömtålig skärgårdsmiljö eller spridning av sadistiska våldsfilmerna till minderåriga.

En enkel och konventionell lösning av etiketteringsproblemet är givetvis att som liberal beteckna antingen dem som (1) själva anser sig vara liberaler eller som (2) enligt allmänt språkbruk utpekas som liberaler. Dessa grupper sammanfaller för det mesta. Däremot är det inte säkert att gruppernas politiska idéer sammanfaller vid en jämförelse mellan olika tider och länder. Under 1800-talet var liberalismen överallt en vänsterrörelse i harnesk mot olika konservativa strömningar. Först mot slutet av århundradet överflyglades den av idériktningar som var mer outrerade i sin radikalism. I det nuvarande politiska språkbruket har vänsterkaraktären överlevt i vissa länder men inte i andra. Medan liberalism på många håll uppfattas om en radikal reformdoktrin har den i andra länder blivit en mer etablerad och samhällsbevarande ideologi.

Den amerikanska kontinenten erbjuder exempel på båda ytterligheterna. I Kanada är det liberala partiet ett borgerligt medelklassparti med betydande reformambitioner. På den politiska kartan befinner det sig mellan det socialdemokratiska NDP och det konservativa partiet. I Latinamerika däremot har "liberal" på många håll en rätt markerad högerklang. Ett hedderligt reformparti i den delen av världen

skall vara antingen *revolucionario* eller *popu- lar*, helst bådadera.

I Förenta staterna har liberalismen utvecklats från en nationalfilosofi till en vänster-center-riktning. I lite äldre språkbruk kunde liberalismen beskrivas som ett inbegrepp av den amerikanska ideologin. I Louis Hartz' klassiska studie (*"The liberal tradition in America"*, 1955) var liberalism nästan liktydigt med amerikanskt politiskt tänkande. Lionel Trilling kunde ännu kring 1950 hävda att av 150 miljoner amerikaner uppfattar sig minst 149,5 miljoner som liberaler. Men den karaktäristiken är inte längre riktig. Under de senaste årtiondena har konservatismen vuxit sig stark i Förenta staterna och liberalismen täcker numera ett brett spektrum av åsikter från vänster till center, inklusive socialdemokrater, huvudfåran i det demokratiska partiet och den smala "upplysta" marginalen i det republikanska partiet. Från höger avhånas dessa reformister som "wishy-washy liberals" – ett mjåkigt och blåögt släkte.

Liberala internationalens ordförande Gaston Thorn, numera president i EG-kommissionen, har berättat om sitt första möte med Ronald Reagan. Mitt under middagen med det dåvarande guvernörsparet i Californien vänder sig Nancy Reagan till sin make och säger: "Ron, did you know that Mr Thorn is a *liberal*?" Efter denna skakande underrättelse yttrades vid den middagen inga fler ord mellan hrr Thorn och Reagan. För guvernören i Californien var "liberaler" en samling skäggiga och bångstyriga individer i Berkeley

som störde den allmänna ordningen. Att en sådan nästlat sig in vid ens middagsbord förhöjde knappast aptiten.

Liberaler i Europa

Med den europeiska liberala traditionen röjde guvernören ingen bekantskap. Självfallet är denna tradition heller inte enhetlig. I några länder (Italien, Spanien, Nederländerna, Belgien) står de liberala partierna för en politik som från svensk horisont närmast skulle betecknas som moderat. Ofta har man i dessa länder emellertid en stark förankring i klassisk liberal filosofi och i några fall en markerad antiklerikalism i det ideologiska bagaget. Även i Frankrike har liberalismen närmast varit en högerfilosofi, och det är kanske betecknande för ordets klang att inget parti har velat använda det i sitt namn. Franska partier tenderar generellt sett att överdriva sin vänsterkaraktär. Under tredje republiken kunde utpräglade högerriktningar gå under sådana namn som *Parti républicain de gauche*, och det klassiska mittpartiet i fransk politik har länge burit det stolta namnet *Parti radical et radical-socialiste* utan att tyngas av alltför samhällsomvälvande ambitioner.

I Nordeuropa har liberalismen emellertid en något annan profil. I de länder som haft starka konservativa partier har det aldrig rått något tvivel om att liberalerna står för en mer reforminriktad och socialt engagerad politik. De engelska liberalerna med sitt rika filosofiska arv från whigpartiet och den breda radikala ådran i brittiskt tänkande har i ekonomiska och soci-

ala frågor länge haft en klart reformistisk orientering. I Västtysklands fridemokratiska parti fanns det länge två strömningar, en socialliberal och en mer markerat borgerligt nationalliberal. Den senare riktningen har emellertid försvagats kraftigt under 70-talet, och åtskilliga av dess anhängare har i likhet med den tidigare partiledaren Erich Mende gått över till CDU.

I Norden är det traditionellt folkpartiet, norska venstre, det liberale folkepartiet, danska venstre, det radikale venstre och det liberala folkpartiet i Finland som har räknat sig som liberala partier. En stark liberal tendens finns också inom svenska folkpartiet i Finland. Samarbetet mellan dessa partier är fast etablerat inom ramen för nordiska rådet och Liberala internationalen. Den ideologiska korsbefruktningen har också varit stark. Även om vart och ett av partierna har sin egen framtoning – det radikale venstre t ex genom pacifistiska tendenser och den grundvigianska bakgrunden, norska venstre genom sin grönskiftande miljöprofil och svenska folkpartiet genom sin särskilda roll som samlingsparti för den finland-svenska befolkningen – kan man mycket väl urskilja en nordisk socialliberal tradition med många gemensamma element. Släktskapen framträdde tydligt på de två ideologiska seminarier som hölls med företrädare för de nordiska liberala partierna i Egelund 1980 och i Ljungskile 1981.

Moderaternas liberalisering

Nu knackar alltså även moderata samlingspartiet på dörren. Inte så att man

önskar delta i det samarbete som sedan länge pågår mellan liberala partier i Väst-europa – moderaterna är fast förankrade i den konservativa internationalen – men däremot gör man anspråk på att i Sverige företräda en renare och mer principfast liberalism än folkpartiet.

Att detta budskap väckt en viss bestörtning inom folkpartiet ska inte förnekas. Å ena sidan infinner sig den vanliga känslan som politiker får när någon försöker "stjäla ens kläder", som det heter. ("Bästa försvaret är att alltid ha dem på sig", lyder en vanlig motreplik. Det skapar dock problem för den personliga hygien.) Å andra sidan vill man från folkpartiets sida inte gärna driva några ensamanspråk på liberalismen. Att det finns liberala värderingar även hos andra partier har man aldrig förnekat. Om dessa förstärks är det självfallet en utveckling som måste välkomnas. Vad som emellertid något fördunklar bilden är att de senaste proselyterna inte förefaller alldeles renhjärtade i sin nya övertygelse. Intresset att tillägna sig liberala idéer tycks inte sällan överflyglas av intresset att tillägna sig liberala väljare – vilket man också att döma av opinionsmätningarna har varit ganska framgångsrik med.

Till detta kommer att den moderata "liberaliseringen" endast delvis tonar fram som ett närmande till de värderingar som folkpartiet traditionellt har stått för. Förr om åren brukade man ibland skilja mellan en mer konservativ falang och en mer liberal falang inom högerpartiet. Hos sådana högermän/moderater som t ex Gunnar

Heckscher, Anders Wijkman och den äldre Jarl Hjalmarson fann folkpartister ofta en sympatisk medvetenhet om samhällsproblemens sociala dimensioner. Under senare delen av 60-talet kunde man i de moderata leden skönja en viss dominans för sådana "ljusblå" värderingar. I den mån ledarstriden Holmberg-Bohman handlade om ideologi — det var förvisso inte den enda facetten — var det väsentligen en schism mellan en ljusblå-konciliant och en mörkblå-konsekvent linje inom partiet.

Såvitt jag kan bedöma har den mörkblå riktningen stärkt sin ställning under 70-talet. Den har fått intellektuellt eldunderstöd av studentförbundet som genom amerikanska och andra influenser fått en alltmer militant marknadsekonomisk och anti-tietatistisk orientering. Och vad man framför allt har absorberat i den internationella högerströmningen är då de ekonomiska doktrinerna. Medan den traditionella värdekonserveratismen förbleknat under 70-talet och högerens historiska uppslutning kring vissa etiska, moraliska och religiösa värden sjunkit i bakgrunden har merkantila och materialistiska strömningar nu fått ett allt starkare genomslag. Det samhällsförbättrarnit som brann i den äldre konservativa idealismen har slocknat, och i dess ställe har det tänts en starkt glödande tro på marknadens inneboende förmåga att i rättvisa doser skapa välbefinnande, frihet och lycka åt alla. Partiet tycks alltmer färgas av sin handelshögskolehöger.

Är politikerna representativa för sina väljare?

Mot den bakgrunden är det viktigt att notera att det inte är från någon motspänstig ljusblå flygel som det nu hörs liberala signaler utan just från den mera mörkblå grupperingen kring Gösta Bohman. Det är inte moderata samlingspartiets "vänster" utan dess "höger" som mest ivrigt förfäktar de liberala idéerna. En intressant illustration av styrkan hos denna höger gavs nyligen i en undersökning av prof Jörgen Westerståhl och Folke Johansson ("Medborgarna och kommunen. Studier av medborgarlig aktivitet och representativ folkstyrelse". Ds Kn 1981:12). Westerståhl och hans medarbetare har gjort om en mätning av inställningen till skatter och service som utfördes 1966 genom utfrågning av väljare och fullmäktige i ett stort antal kommuner. Figuren (s 409) visar den förskjutning som skett.

Vid den första undersökningen framgick det att de politiska förtroendemännen i alla partier stod till vänster om sina resp väljargrupper. Detta förklarades på sin tid med att politikerna hade en bättre överblick över de kommunala behoven. 1979 består detta mönster hos de socialistiska partierna, medan mittenpartiernas förtroendevalda nu har ungefär samma uppfattningar som resp valmanskårer och moderaternas kommunalpolitiker genomsnittligt sett hamnat en bra bit till höger om sina väljare. Hur de moderata rikspolitikerna faller in i detta mönster framgår inte av Westerståhl-Johanssons undersökning, men en försiktig gissning från

min sida är att dessa i åtskilliga avseenden står ännu längre till höger än de kommunala förtroendemännen. De referat som tränger fram från möten mellan den moderata partiledningen och moderata kommunalmän pekar i varje fall i den riktningen.

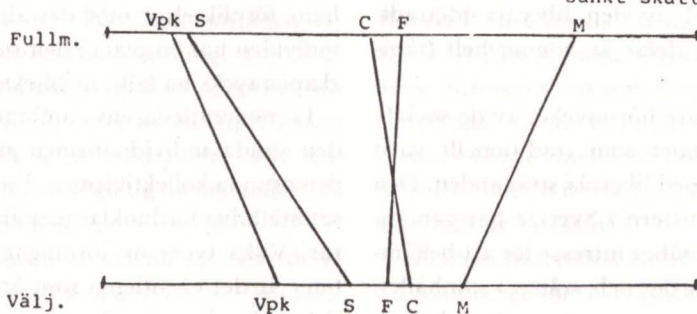
Traditionell kontra mörkblå liberalism

Hur förhåller sig då denna mörkblå liberalism till en mer traditionell svensk liberalism? Ja, att det finns skillnader är uppenbart. Men låt oss börja i den andra änden. Vad Bohman tagit upp i sina tal under de

A:1979

Föredrar ökad service

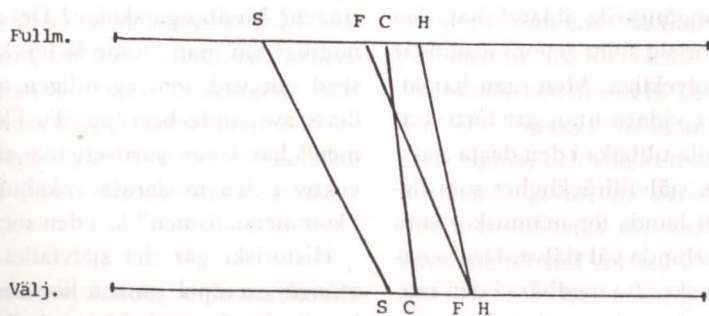
Föredrar
sänkt skatt

B:1966

Ökade insatser
- höjd skatt

Minskade insatser
- sänkt skatt

Väljarnas och de förtroendevaldas attityder till skatter och service enligt opinionsmätningar 1966 och 1979.

Källa: Ds Kn 1981: 12 s 86.

senaste åren är otvivelaktigt problem och teman som ofta uppmärksammats från liberalt håll. Att den samhällsåskådning som framträder i dessa anföranden ryms inom den europeiska liberalismens huvudfåra finns inget skäl att bestrida. Min huvudinvändning är därför inte att det bohmanska tänkandet är "oliberalt" utan att det är ensidigt och begränsat. Medan vissa liberala värden värtaligt försvaras lyser andra med sin frånvaro. Vad moderatledaren har upptäckt är, förefaller det mig, enbart en del av den liberala idétraditionen; andra delar är honom helt främmande.

Till de senare hör mycket av de sociala reformambitioner som traditionellt varit förknippade med liberala strävanden. Den borgerliga vänstern i Sverige har genomsyrrats av ett otåligt intresse för att bekämpa vad som är ont och vrångt i samhället. Den har inte accepterat att människor far illa och lever i misär utan rastlöst sökt efter metoder att häva eller motverka sådana missförhållanden. Jag vill inte påstå att denna reformiver alltid har varit framsynt eller framgångsrik; ibland har den lagt krokben för sig själv genom lösningar som visat sig olyckliga. Men man har åtminstone jagat vidare utan att förtrötts och utan att falla tillbaka i den dästa självbelåtenhet och självtillräcklighet som ligger så nära till hands för människor som klarar sig någorlunda väl själva. Den senare attityden smeks ofta medhårs i den moderata förkunnelsen, inte minst i resonemangen om den sk nya individualismen.

Individualismen är förvisso ett viktigt

element i liberalismen — men knappast i den form som den presenteras i den bohmanska retoriken. Vid sekelskiftet talade såväl liberaler som konservativa — en Karl Staaff likaväl som en Harald Hjärne — om den nödvändiga balansen mellan medborgerliga rättigheter och skyldigheter. Det senare temat tycks nu ha försvunnit ur den moderata doktrinen. I diskussionen om den enskilde och samhället handlar det bara om att maximera individens rörelsefrihet, inte om att understryka hans förpliktelser mot det allmänna. Att individen har en plats i den större gemenskapen tycks ha fallit ur blickfältet.

I moderatledarens anföranden ställs den sunda individualismen ständigt mot den osunda kollektivismen. En sådan motsatsställning fördunklar mer än den förklarar. Vilka typer av lösningar och aktiviteter är det egentligen som är kollektivistiska? Är det alla slags gemensamma ansträngningar och verksamheter eller är det enbart sådana som bedrivs i hägnet av offentlig reglering och finansiering? Är försvaret kollektivistiskt? Polisen? Sjukförsäkringen? Medborgarskolan? Det vore tacknämligt om man kunde få lite klarare besked om vad som egentligen avses med detta svepande begrepp. Ty "kollektivismen" har länge varit ett lika slarvigt invektiv i den moderata vokabulären som "kommersialismen" är i den socialistiska.

Historiskt går det självfallet att finna många exempel på att liberaler bestigit barrikader för att bekämpa kollektiva lösningar till förmån för en bevarad eller vidgad individuell handlingsfrihet. Ett aktu-

ellt fall är löntagarfondsfrågan. Men det är lika lätt att visa hur man ofta har valt just kollektiva lösningar för att tänja den enskildes rörelseutrymme eller gagna gemensamma intressen. Det var tex väsentligen liberala strömningar som under 1800-talet banade väg för den kommunala självstyrelsen i olika länder – kollektivism i sin prydno. Och det var liberaler som slöt sig samman i kollektiva organisationer för att främja olika sociala mål: folkbildning, nykterhet, arbetarskydd, skyttefärdigheter och mycket annat. På många områden har man också funnit det lämpligt att täcka gemensamma behov genom offentliga insatser. Det finns rader av exempel på att liberaler och även moderater varit drivande i denna utvidgning av det kollektiva verksamhetsregistret.

Men möjligen är det nu inte alls detta som moderaterna avser med "kollektivism". Vad är det då? Är det kanske kollektivavtalen? Liberaler var med om att lägga grunden för vår moderna arbetsmarknadslagstiftning under 20-talet, men jag har inte uppfattat att moderaterna på de senaste årtiondena skulle ha krävt någon återgång till helt individuella arbetsavtal. Gåtan kvarstår följaktligen olöst. Intill dess det från moderat sida meddelas vad man egentligen avser med "kollektivism" blir det ett ekande tomt slagord.

Betydelsen av statens och marknads-ekonomins expansion

Den klassiska liberalism som moderaterna anknyter till i sin kritik av den offentliga

sektorn är Herbert Spencers snarare än Adam Smiths. Under intryck av de nyliberala strömningarna har statskritiken fördjupats och försetts med en ekonomisk-historisk underbyggnad. Det ekonomiska välstånd som byggts upp i västerlandet uppfattas som ett resultat av marknads-ekonomins kraftutveckling medan den offentliga sektorn väsentligen anses ha fungerat som en broms och en hämsko. Ett arbete som stundom åberopas till stöd för denna historiesyn är Douglass C North & Robert Paul Thomas *The Rise of the Western World: A New Economic History* (1973). Det är en intressant bok som förtjänar att läsas av många. Gösta Bohman och hans tal-skrivare borde emellertid läsa den en gång till, eftersom de förefaller ha fått en något skev bild av budskapet.

En huvudtanke hos North & Thomas är att man länge har överskattat de naturvetenskapliga och tekniska innovationernas betydelse för det ekonomiska uppsvinget och på motsvarande sätt underskattat de juridiska och sociala uppfinningarna. En avgörande motor bakom tillväxten har varit de institutionella förändringar som skapat incitament för ökade arbetsinsatser och ökat arbetsbyte. Hit hör en rad åtgärder som konsoliderat äganderätten (property rights) och vidgat marknaderna.

Slående är att de orsaksfaktorer som North & Thomas utpekar har stark anknytning till vad vi i dag kallar den offentliga sektorn. Det är just genom statsmaktens konsolidering som en fast rättsordning har kunnat etableras och handeln har kunnat expandera. Marknaderna har för-

visso inte uppstått av sig själva utan i stor utsträckning genom politiska interventioner på många olika områden. Offentliga investeringar i forskning, utbildning, kommunikationer och mycket annat har varit avgörande drivkrafter bakom det ekonomiska uppsvinget.

Statens och marknadsekonomins expansion är alltså starkt kopplade till varandra. Det var industrisamhället som skapade själva den finansiella basen för den moderna offentliga sektorn. Genom övergången från självhushållning till bytesekonomi blev det möjligt att mobilisera allt större resurser för statliga och kommunala insatser. Samtidigt skapade industrialiseringen en efterfrågan på offentliga tjänster och trygghetssystem som tidigare inte hade funnits. Med urbaniseringen följde nya livsmönster och nya behov. Ur marknadens svängningar växte krav på socialförsäkringar och andra skyddsnet. Hotfulla inslag i den nya tekniken drev fram en vidgad offentlig kontroll.

Med detta vill jag självfallet inte teckna någon idyllisk bild av en fullkomlig harmoni mellan offentlig och privat sektor. Att skattetrycket, den statliga kontrollen och de marknadsstörningar som uppstår genom offentliga regleringar och insatser vållar allvarliga problem för näringslivet är uppenbart för alla. Lika uppenbart är det att den moderna staten på många sätt hotar att inkräkta på den enskildes frihet. Detta är ett starkt skäl att hålla statsmakten under noggrann bevakning och att ständigt gallra och rensa i floran av offentliga regleringar och åtaganden. Min po-

äng är endast att ett sådant gallrande och rensande helst bör utgå från en någorlunda nyanserad insikt om den offentliga sektorns betydelse och inte från den blinda aversionen. I praktisk politik visar moderaterna också för det mesta en god intuitiv förståelse av motiven för olika offentliga insatser. Men på det ideologiska planet sätter denna förståelse bara blygsamma spår. Här blir det i stället ofta en svartvit förkunnelse om den offentliga sektorns ondska och marknadens godhet.

Förbud kontra individuell handlingsfrihet

Ett tredje område där den moderata liberalismen är alltför fallen för demagogiska förenklningar är debatten om "förbudssamhället". När folkpartiet från höger attackeras för att brista i liberalism gäller det ofta restriktioner av olika slag. En liberal ska, om man får tro detta resonemang, alltid ivra för största möjliga individuella rörelsefrihet och därför konsekvent motsätta sig statliga inskränkningar i den enskildes handlingsutrymme. Mot en så kategoriskt formulerad princip finns det emellertid flera invändningar.

För det första vimlar det i det moderna samhället av förbud som alla är överens om. Hit hör tex nästan alla de restriktioner som ingår i brottsbalken. För det andra är syftet med sådana frihetsinskränkningar just att försvara andra människors frihet.

Utan en restriktionsspäckad rättsordning skulle vi alla leva i en så otrugg tillva-

ro att den enskildes handlingsfrihet vore mycket starkt begränsad. För det tredje finns det många allmänt accepterade förbud som är tillkomna för att upprätthålla andra centrala värden i ett rättssamhälle. Ett rättvist skattesystem förutsätter tex att de mindre nogräknade inte hur lätt som helst kan komma undan från sin del av de gemensamma uppoffringarna.

Slutligen bör det noteras att praktiskt taget alla normer kan presenteras som "förbud" av den som i polemiskt syfte finner det lämpligt. Successionsordningen "förbjuder" tex alla medborgare utom kungens arvingar att bli statschef. Att handla vin på lördagar var denna sommar lika "förbudet" som att besöka posten på söndagar. Kollektivanslutningen av LO-medlemmar till socialdemokratiska partiet inskränker den enskildes handlingsfrihet – är den som vill förbjuda denna medlemsform då en "förbudsvivare"? Etcetera. Med lite retorisk händighet kan de flesta gällande och föreslagna regler beskrivas som gamla och nya förbud.

Vilka restriktioner som är acceptabla i ett liberalt samhälle är nästan alltid en avvägningsfråga där flera intressen måste ställas mot varandra. Här gör moderater och folkpartister ibland olika bedömningar. Ta tex de berömda sommarstugorna! Den ene tänker på markägarens frihet och vill reducera byggrestriktionerna till ett minimum. Den andre erinrar sig att det också finns grannar som kan ha syn-

punkter och att merparten av landets invånare faktiskt inte har möjlighet att skaffa sig något sommarställe. Ett hus som uppförs på en strand i skärgården blir ett "förbud" så gott som något, ett förbud i terrängen som lång tid framöver inskränker friheten för det rörliga friluftslivet.

Summering

Låt mig summera på följande sätt. Att moderaterna visar ett växande intresse för de liberala idéerna är en glädjande utveckling. Glädjen dämpas emellertid av två sammanhängande omständigheter. Dels sammanfaller denna ideologiska nyorientering med den allmänna högervändning av partiet som pågått under hela 70-talet men blivit särskilt påtaglig under de senaste åren. Dels står det klart att den moderata upptäckten av liberalismen är synnerligen partiell. Genom att man inte fått något grepp om viktiga delar av den liberala idétraditionen har också många centrala målkonflikter fallit ur blickfältet, och den liberala förkunnelse som moderaterna presterar rymmer därför mycket av doktrinär ensidighet. Exempel på sådana för- enklingar finns bl a i debatterna om individualism kontra kollektivism, privat kontra offentlig sektor och förbud kontra individuell handlingsfrihet. Om moderaterna i dessa frågor anser sig stå för den "nya" liberalismen håller jag för min del gärna till godo med den gamla.